

Культура і Побут

№ 42

Неділя, 1-го листопада 1925 р.

№ 42

Художня робота в клубах і сельбудах.

До організації художньої роботи на селі.

Першим двигуном, що має зрушити з мертвої точки застигле мистецтво на селі, як ми уже відзначили, має бути журнал. Журнал, що обслуговував би драматичні, хорові, літературні гуртки сельбудів і хат-читальні. Журнал цей має забезпечити регулярне постачання на село нового свіжого репертуару: нова радянська п'єса, іспеновка, жива газета, пісня, що паренті стане на зміну Кропивницькому та Тобілевичу. Він має збирати розкидані поодинокі спроби самодіяльної творчості гуртків, редагувати їх, пристосовувати та подавати до загального вжитку, а також виявляти художній актив в селах через постійне листування та художні зам'ятки.

Загальна роль журналу бути початковим репертуаром мистецького життя села.

Та звісно, журналом обмежуватись не можна. Розуміється, що для полагодження худроботи на селі треба мати цілу систему.

Підходячи до цього питання найперш слід звернути увагу на художні секції кабінетів політосвітників. Правда, ми зараз ще не маємо по всіх округах цих кабінетів, але там де вони існують, конче годилося б заснувати секцію худроботи.

Організація секції художньої роботи при сільських кабінетах політосвітників—це одна з найпотрібніших справ.

Секції худроботи округових кабінетів мають бути методичними осередками, що проробляють окремі завдання центру і одночасно робили б підсумки досвіду даної округи.

Надалі секції худроботи могли б відігравати найважливішу роль в художній роботі на селі.

Разом з працею цих секцій у ближній час слід організувати округові конференції та районні наради по художній роботі. Цікаво між іншим відзначити, що таких конференцій по худроботі за минулий рік щось зовсім не було. Здебільшого по округах улаштувалися загальнополітосвітні конференції, які, розуміється, мало спиналися над справою худроботи, бо 1) на конференції брали участь члени правління, рідше бібліотекарі, яких питання мистецтва цікавить здебільшого тільки з точки зору використання худгуртків.

Конференції і наради по художній роботі на селі слід рекомендувати до негайного заведення по всіх округах. Вони не вимагають великих витрат, їх легко обслуговувати невеликим кадром доповідачів. Вони відіграють важливу роль, особливо на початку

організації худроботи. Конкретне завдання їх: зрушити старі аматорські погляди та звички, прищепити кілька сучасних методів роботи, а головне розбуркати ініціативу до самодіяльної творчості.

Коли конференції, наради увійдуть в практику округ, коли секції кабінетів та центральний журнал худроботи на селі будуть мати хочаби який підсумок художньої роботи—прийде час подумати про скликання Всеукраїнського з'їзду по художній роботі на селі, що мусить розішлити основні питання методики роботи та вказати дальшу дію.

Немаловажним чинником, що дуже може посприяти наперед розвитку мистецтва на селі є перепідготовка керівників гуртків. Тільки це справа дорога і не всі округи можуть дозволити собі таку розкіш.

Але як би добре не було поставлено постачання гуртків методичними вказівками, як би часто ми не проробляли нових методів на конференціях та нарадах, перехід художніх гуртків на нові радянські самодіяльні рейки буде провадитись ще повільно. Навіть масове постачання нового репертуару не дасть одразу доброго ефекту, коли перед гуртком не буде безпосереднього наочного прикладу. Тут повстає питання, серйозне питання про організацію особливих підсобних установ, що демонстрували б новий репертуар по селах; говоримо про мандрівні художньо оформлені, зразкові, трупи.

Правда ми вже мали деякі поодинокі спроби мандрівних хорових, музичних, навіть театральних колективів по сільських сценах, але це були тільки поодинокі випадки і головне вони не пристосовували своїй роботі до практики низових мистецьких осередків. Це здебільшого були звичайнісінькі гастролі міських труп і раптові вистави їх приносили більше шкоди, ніж користі. Організація мандрівних труп для села вимагає повної уязки зі всіма заходами політосвіти і напрямком роботи художніх гуртків. По-перше, такі трупи безумовно мусять демонструвати репертуар, що його легко могли б перейняти драмгуртки. Організація мандрівних колективів—спроба тяжка: потрібне кошти, а зараз вимагає багатьох ґрунтовних обговорень що до напрямків та форм. Але порушити справу цю, час безумовно преші, коли серйозно братись до організації худроботи на селі.

В цей бік мистецького життя звернено було найменш уваги. Треба ж тепер подолати жити на цій ділянці худроботи.

Л. БОЛОБАН.

„Не так у вас, як у нас“.

(Допис з Одеси).

Нещодавно читав в „Вістях і Побуті“ статтю т. Л. Болобана „П'єса чи жива газета?“. Читав її з великим задоволенням: от як у Харкові міркують! Віддаючи що сади таким новим формам культурно-політосвітної праці клубних драмгуртків, як „жива газета“ і таке інше, автор, однак, не радить заохочувати таку форму драмгурткової роботи, як постановка п'єс, тим більше, що зараз „сучасна радянська п'єса вже є“.

І далі: читав в „Вістях“ доповідь інспектора клубів Наркомосів та завклубвідом, що відбувся на Всеукраїнському з'їзді клубних робітників. Там те-ж—де тільки мова торкається, щоб принадити досвідчених робітників з їх сім'ями до клубу.—в циклі клубної роботи значне місце надається тим розумним художнім розвагам і видовишам, серед яких постановка відповідної п'єси з'являється найбільш принагідним видом культури. Навіть пригадано було слова тов. Томського, що їм сказано на 6-му з'їзді профспілок: „Що ви мені, нещасному робітникові, даєте все з напрямком—лекцію з напрямком, агітку з напрямком. Дайте мені хоч один вечір відпочинку“.

Хто працював, або хоч близько стояв коло праці в робітничих клубах чи на селі—в сельбудах, той добре знає, яку в них поважну роль відігравали й відіграють драмгуртки. Там де жваво працює драмгурток (а з ним щільно уязані і хоргурток і гурток музичний), там якийсь живіший відбувається і вся клубна праця. Драмгурток завжди з'являється тим живим осередком, від якого

хвилі самодіяльного творчого захоплення розліваються і на всі останні галузі клубної роботи. Живе драмгурток—живе й увесь клуб: в нього валом тягнуться і роботи, і їх сім'ї. Але умовинами такого жвавого творчого життя драмгуртка не може стати одна агітка, хоча б і в виді „Живої газети“,—ші:

— Дайте нам і п'єсу!

Це загальне жадання і самих драмгуртківців і всієї досвідченої робітничої маси, що хоче знайти в своєму клубі дійсний розумний відпочинок.

І розуміється, від хисту й політичного розуміння керівників залежить, щоб на це загальне жадання відповісти не голою театральщиною, а, навпаки, підібрати приєднані для гурткових сил художні твори, що своїм змістом поглиблювали б свідомість мас.

Але одно: зведіть працю драмгуртка до однієї агітки і взагалі до чисто якоїсь службової обов'язкової праці і драмгурток хутко розпадається, а потому підпадає й праця усього клубу.

А то ось іще. В-осени торік—улаштовано було „показательну“ трупу, щоб грати по робітничих клубах. Для спроби дали „закрытий“ спектакль.—Ставили „Рваный плащ“; постановка конструктивна. Запрохали на не диво й представників від робітничих організацій. Стігали спектакль. Розпочали дискусію. Питають робітничих представників:

— Ну що, як?

— Та що? Цілий вечір просиділи і нічого не зрозуміли. У нас так: коли хата—так щоб хата, ліс—так ліс, село—так село.

А це щось таке, що й ради не прибереш, що воно й до чого...

Повозились, повозились з цим конструктивізмом та й кинули—з луском він провалився серед робітничих осередків. А грошей щось коштувало.

А цей рік ухилились за другу мотузку самої свіжої новини. Побачили „Синю блузу“. Щось довго прочитали за неї,—і рішуче замовили:

— Ні жодної п'єси в робітничих клубах, а тільки „Жива газета“ та колективна іспеновка!...

А які наслідки?

Цими днями в тутешніх „Ізвестіях“ надрукована „анкета“ за робітничі клуби по Одесі. Ціла сторінка—про клуби і скрізь уявляється—немає життя! Дорослі робітники з їх сім'ями вже й не звертаються до клубів, бо там для них нема нічого привабливого. Скрізь товчється, та галасує сама молодь.

... Так от гадаю і не так уже десь і далеко від нас той Харків, а тамонні політосвітники, як це ми бачимо міркують відносно художніх видовищ в робітничих клубах зовсім инакше, чим одеські політосвітники... І от з приводу цього мені мимоволі пригадується одна старовинна погана шутлива пісенька. Трохи грубенька, правда,

Не так у вас, як у нас —

І п'єса, і „Жива газета“.

НОТАТКИ НА ДОПИС З ОДЕСИНИ.

Обміняти допис Н. Жадова „Не так у вас, як у нас“, промовчати, не можна. Н. Жадов влучив у самісіньке око нашої політосвітної дійсності. Що правда, не він у перше порушує цю справу,—на ній товчались і товчються вже роки з п'ять, але особливої гостроти вона набирає саме тепер, саме перед 26 роком, пієса клубного з'їзду, на якому виринуло чимало певних питань з сучасної клубної практики.

На жаль, хоча Н. Жадов і силкується паче „об'єктивно“ підходити до справи, проте серед правдивих і вірно поставлених тверджень, часом прориваються потіки, що зменшують цінність трактуванням автором висунутого питання. Це потіки—що дуже нагадують міркування ображеного „в своїх найкращих почуттях“ автора професіонала старої загаски.

Марно тому він гудить Одеську Політосвіту, що забороняє п'єси, бо забороняє вона їх керуючися з вказівки того ж таки центру (з зичників якого остільки Н. Жадов захоплюється й їх вихвалою). Забороняє вона той мотлох, що внесено в списки заборонених п'єс Репертуарного Комітету. Не в тім справа, що „не так у вас, як у нас“, не в тім справа, що Н. Жадов залюбився в п'єси, одеська Політосвіта наче навпаки—в газету, а Головополітосвіта одних думок з Жадовим. І не в „живій газеті“ чи „п'єсі“, як певних антитезних формах, справа. Справа далеко серйозніше. Попробуємо її з'ясувати.

Жива газета, здорова сучасним змістом, лемас до того ж старі задубілі форми колективного міщанського театру й в такий спосіб, не лише змістом, але й формою перебудовує глядача. Для політосвітних заходів вона—найзручніша форма. Тому ми й говоримо: шепіть живу газету робітничим клубам: ясно не йде мова про сім'ї й безглузде наслідкування Московський „Синій блуз“, якості якої до того ж досить сумнівна. Йдеться про живу газету, як форму самодіяльної, а не запозиченої роботи. І давати цю газету треба, всупереч бажанню Н. Жадова, саме „з напрямком“, бо без нього не варт про неї й говорити. Жива газета в наших клубах (межуючий з нечов'ям—примітив), без „напряму“ буде просто пошла й вікчемпа. Як би ми мали на місяць високо-кваліфікованих керівників, то дали б газеті високохудожню форму, пасячену мистецьким поданням політосвітним змістом, то може (на де-який час!) не треба було б і пеклуватися про п'єси. Але на жаль цього не можна сказати про 99% наших керівників і живих газет. Тому про п'єсу слід говорити саме тепер...

Так, Н. Жадов по де-куди правий: доросле робітництво часто-густо до клубу не йде,—не йде з тих чи інших причин. І найголовніше забудь—будь, хоча відпочинку, шукає розваги. Справа залучення дорослого робітни-

ПЕТРО ГОЛОТА.

Пісня робітничі

Люблю я мову
Свого станка,
А мова в нього
Завжди така:
Коли мовчить
Стоять колеса,
Трибини, ножи,
Паси і преси...
Коли говорю
То креше шум,
Хвилює кров,
Тривожить ум,
І я така
Уся нова!...
Біля станка
Люблю співати.

Ой скажи станок, чи панський руки
Твій мускул залізний тримали?
Хитнулись нервово паси і трибини,
Колеса одразу стали.

А скажи мені друже залізний,
Чи люди проснулись?—
Ударить в залізо намірився прес
І колесо швидко крутнулось.

У нас у Петрівку

Два парубки на пілі

Застудили дівку...

Так і наші одеські політосвітники—своїм експериментами застудили живе діло клубної роботи.

Н. ЖАДОВ.

ка до клубу в цей час надто актуальна. За всяку ціну його треба затигти до клубу. А в справі затигнення серед інших методів, мабуть центральне місце займає театр, саме театр, який справді істинний. Це-то зрештою так таки п'єса. Тому треба пускати п'єсу на клубний театр. Це не значить—геть газети. Іх ми мусимо ще більш зміцнити, що більш удосконалити, підвищити їх художню якість, намагалося конкурувати з п'єсою, конкурувати з її впливом. Вираплювати ж п'єси між виставами газет ми мусимо безперечно, і саме так, щоб були цікаві дорослому. Але „театральщина“ бережіться, беріжіться керівників з профакторів—вони радо візьмуться за ідею „залучати дорослих до клубу п'єсами“; проте справи не поладують і коли й затигнуть своїми п'єсами, то такими, що бодай би краще не затитали. Справа підбору й контролю репертуару мусить бути в твердих руках політосвітників. В такий же спосіб робота над п'єсою надає й гурток од розвагу (коли керівник не вміє іншими методами зацікавити гуртківчан) і дає йому (гуртківці) можливість спочити, або вірніше—розважитися.

Ми певні, що позабаром питання „п'єса чи жива газета“ дебатоватиметься не лише на шпальтах преси, та методичних нарадах Головополітосвіти, а й в кожному культурному, політосвітні, клубі то-що. Треба розумно розв'язати це питання, не перебільшуючи й не вхоплюючи кілька інших кілець.

Поруч з цим питанням, так би мовити „реабілітації п'єси на мову клубів“ (про сельбудів наважд чи будемо говорити, бо там п'єса часом, негідна, стара надто твердо засіла) виникає знову в десятій і сотій раз старе, аж закорудіє, питання радянського репертуару.

Хоча п'єси нові і є, але задовольнити ними несподівану потребу всієї маси клубів і сельбудів—зася! Перший Всеукраїнський конкурс не дав жодних наслідків, від другого сподівалося трохи чим інших наслідків. Очевидно треба відшукати нові методи творення репертуару, нові заходи, більш рішучі, доцільніші. В обох конкурсах брав участь в кращому разі письменницький молодіжний, а то більше,—люди що до літератури загально, а до драматургії зокрема, не мають жодного відношення. Поретворювати ці конкурси в екзерсис для початку, коли справа стоїть надто гостро, коли йдеться про загальне утворення бодай невеличкого радянського репертуару, придатного для клубного копу,—не можна. Початкувати мусить, пробувати свої сили й виявлятися в інший спосіб—через студії, дописи, зв'язки з мистецькими організаціями й журналами й агітосвітним репертуаром. Необхідно (і то нагально) утворити репертуар, що був би цікавий дорослому робітникові. І треба, щоб перо в руки взяв і кваліфікований письменник. Однотипний конкурс на черзі.

Ю. СМОЛИЧ.

Нове село як літературна тема*

«Ідіотизм сільського життя» — про який у свій час говорив Карл Маркс — цей «ідіотизм» накладає якусь сіру печать на художню літературу, присвячену побутовому опису передреволюційного села.

Селянство, як літературна тема, якала багатьох художників своєю монументальною одноманітністю, своєю величною інертністю. Тут — в протилежність бурхливому міському життю з його складними індивідуальними конфліктами — над психологією панувала всепівелююча «влада землі», сонне нерестривожене царство традицій. (Селянство здавалось передреволюційному художникові якимсь загадковим сфінксом, що його небезпечно і трудно розгадувати. Відчувалось, що розгадувати його під силу тільки дуже великому майстру — психологові, і через те письменники середнього масштабу — воляки або одиобокі — фотографували село, або шодавали його під тим чи іншим публіцистичним соусом. Пригадується, Габ Успенський говорив, вітаючи, про поспільний масовий характер селянства: «тут нема простору для художнього пензля, що шукє яскравих індивідуальностей. Сам Шекспір зупинився б перед труднощами змалювати селянську масу — відрапати від цієї мильонової маси — одиобокі і зрозуміти її — немисливо», — казав автор «Растеряевой улицы».

Звичайно зовсім не так примитивно — як гадав Успенський — стояла справа із передреволюційним селом. Той же Успенський примушений був, подібно до українських народників, у своїх творах начебто показати, як село поволі і певно почало виварюватись і — виварюючись — розділюватись — у фабричному котлі капіталізму. Про «ідіотизм» сільського життя — під кінець 19-го століття можна було говорити тільки умовно, тільки протиставляючи сільське життя — міському. Само по собі хліборобське село — живучи під безупинним впливом впливів з заводських селіщани — давно вже втратило і психологічно, і побутово свій патриархальний характер.

Уважно вивчаючи тематику української літератури кінця 19-го і початку 20-го століття, не можна не помітити, що центральним домінуючим її моментом було «розклад села під впливом індустріального міста». Від поета Михайла Старицького до «Селянських сатурналів» Семенка, від Коцюбинського до останніх поетів Стефаніка, крізь усю українську передреволюційну поезію — крізь творчість і «хатяни» і «срідни» — проходить ці мотиви зруйнованої патриархальної сільської психології. Це «руйнування основ» — викликає економічною диференціацією селянства, відбувалося досить одноманітно і сіро, — під впливом покрову — майже неперушного побуту, Рімці «зберетися». Як і до того селянські теми здавалися одноманітними і трохи нудними для художника. Щоби оживити картини художників звичайно доводилося або переносити своїх селян у міську обстановку, або міських громадян на село, тобто брати своїм незмінним сюжетом конфлікт селянської та міської психології.

Епоха пролетарської революції зовсім змінила проблему літературного відбиття селянського побуту, відкривши нові несподівано широкі обрії. Зовнішній покрив неперушного побуту дав тріщину. Село промислово бурхливо і колоритно. В дні громадянської війни село навіть почало здаватися миттю за далеко складніше і цікавіше, ніж місто. Під прожектором революції процеси диференціації

* Уривок зі вступної статті до книги «Нове село», в укр. літ., що має друкувати Книгоспілка.

селянства і класова боротьба почала виявлятися як найреальніше й актуальніше. «Тиху українську ніч» прорізав тріскотний куркульсько-махістський кулеметів та гарматний гук інтервенціоністів. З зовнішнього і внутрішнього боку, село цих часів стає притяжною темою для художника, що шукає великих і яскравих картин. Революційне, збентежене, розворушене село виявляється — в протилежність старому селу — не вичерпаним скарбом для романтичних сюжетів.

Особливо «пошасяливо» в цьому розумінні українському селу. Тут громадянська війна дала свою бенефіційну виставу. Руські художники, наприклад, виявляючи громадянську війну — здебільшого (від старого белетриста Серафимовича до «восходящего світила» «русской поэзии молодого (Сельвинського)» починають брати українські сюжети, користуватись для них українською обстановкою, як найімпозантнішою, як найбагатшою на вражіння та переживання. І ось тут нам треба зазначити один майже парадоксальний момент. Тоді як руська поезія тільки починає смакувати теми громадянської війни, нова українська література — що безпосередньо впростила на цьому ґрунті класових боїв — вже починає вважати ці теми за використані, застарілі. Усього 4 роки минуло після «Військової доби», а вже багато українських письменників з якимсь внутрішнім збентеженням підходять до «військових» тем, вважаючи їх не то за вичерпані, не то за залязані. Чому не так, і в якому розумінні «вичерпані» теми громадянської війни на селі — про це ми скажемо нижче.

На повстанські теми почала розвиватись нова післяжовтнева революція. Перші українські пролетарські поети, Чумак, Глан, — були співачками повстання. 21-й рік — рік коли бурі на Україні почали затихати — цей рік був першим продуктивним роком розвитку нової української поезії. Бурхливі післяжовтєві роки холодні і голодні червоні зими — безупинної боротьби пролетаріату, чойно закінчившись, тут же об'єктивно записуються у суб'єктивних автобіографічних рядках лірика Сосюра, в перших імпресіоністичних етюдах романтика Хвильового. Але ці — наскрізь повстанські теми — не були, власне, темами селянськими. Тематичне прагнення до міста молодих післяжовтєвих українських поетів так і кидалось в очі. Нова література круто поривав з селянською «радянською» традицією переджовтневої літератури. Відійшов у далеке минуле «народницький рух», похоронений в народ літературних інтелегентів з їхнім кволим гаслом «каганіцтва». Настав інший час, коли сам наріс розпочав свої історичні походження в соціалізм, і коли не «каганіці», а загрова світової пожежі яскраво освітлює побут і психологію селянства. Нова українська література — рвучи з «радянством», відчувала якусь внутрішню відраду до сільських тем — неюмітно для поверхового огаду. Ідеолог першої фаланги післяжовтєвих письменників В. Корик пише ще 1921-го року розвідку на тему: «Місто в українській літературі», де радісно зазначає кінець диктатури сільських тем в українській літературі.

І справді — хай у творчості нових поетів ще не зникли сільські мотиви, але теми їх усе-ж завжди напружені на місто. Сосюра — поет по ритму наскрізь селянський, новітній близький неокласикові Рильському — пише збірник віршів «Місто». Хвильовий на початку свого творчого шляху прислухався до «Гайдамацького реву в степах Заїлля» та Гонті, відкидав його в ім'я «електричного

віку», читаючи «заповіт на дачах похмурого заводу». Тичина — з дельким внутрішнім тремтінням — оснівав чапунний ренесанс. Ось це сполучення селянських ритмів з невідмінним тематичним прагненням до індустріального міста було типовим для першого періоду української післяжовтневої поезії і надавало цьому періодові специфічного принадного характеру.

Навіть у тому разі, коли великий художник цього періоду підходив до селянської теми — як до такої — ми спостерігаємо чисто орнаментальний підхід до села, як до вихідної точки соковитих лірично-романтичних творів. Повстання були не тільки темою, скільки мотивом — не скільки об'єктивувалося, скільки суб'єктивувалося.

Через те питання: чи вичерпались теми повстанського села? — здається найвним. Розуміється, не теми вичерпались, а вичерпалося вчорашнє оброблення цих тем, що дало свої високо-художні зразки але що органічно заперичилося.

Тепер повстанські теми — з сюжетного боку треба зв'язувати з новим сільським побутом, з новими сільськими індивідуальностями

Ще до архітектурного обличчя міста.

За часів італійського ренесансу (говорять історія мистецтв) і перекупки близько приймали до серця та палко обмірковували якусь архітектурну форму чи деталі будівництва.

Щось інше маємо нині в Харкові. Харківський Місцьгосп в справах міської архітектури й творення нового міського краєвиду, що відбивав би по спроможності зародки естетичного світогляду, очевидно, ще не доріє до свідомості перекупки італійського ренесансу.

Харків з минулої весни почав досить живо перебудовуватись, відбудовуватись і будуватись. Перебудовують кілька старих будинків за новими економічно-торговельними потребами. Відбудовують зруйновані та будують нові будівлі для поширення житлової площі.

За перебудову ми не будемо говорити, бо з цих будівель ще не знате рештовання, через це годі щось певне сказати про їх архітектуру, та й призначення будівлі ставить певні вимоги до її конструкції, цеб то й до архітектури.

Скажемо про відбудову зруйнованих і побудову нових будівель, що призначені для поширення житлової площі.

Кількі фактів. На вулиці Артема, через одні будинки від Наркомосу, стоїть уже закінчений і пофарбований будинок. Стиль його кваліфікації не надається (до якого стилю долапо мансарду).

Припустимо, що надати певної архітектурності цьому будинкові річ коштовна. Однак, ріжниця у ціні на фарби здається невеликою, коли вона є взагалі. Той, хто фарбував цей будинок не тільки не знав про призначення фарби, що має окреслювати форму будівлі, замикати її (різнотю фарбового тону стін і даху з окоза й підлоги та стін і стелі в середині), а мав якийсь дикий смак — будівлю фарбовано червоним білим і зеленим.

На Москалівці, на одній садибі побудовано чомусь один будинок і два флігелі — теж без певної архітектури. Розташовано їх досить цікаво: обидва флігелі прилягають до вулиці, а будинок за ними. Хоча б і був якийсь стиль, то добре виглядав би при такій розташованні. Тут, навіть, розглядаючи тільки економічний бік справи, кожен знає, що на одну будівлю треба менше грошей ніж на три такої самої житлової площі.

Або новий будинок на розі вул. Карла

ми з «селянськими типами», що загартувалися у громадянській війні. Відкриваються простори з одного боку — для психологічних романів, що відображають народження нової індивідуальності (нова жінка, нове вчительство, нова сільська молодь), а з другого боку — для фавбульних повістей з побутовим оформленням. Досі художні змалювання повстань не мало побутового опису. А вже повстанський період — був не скільки побутом революції, скільки революцією побуту. Тепер можна вже показати повстанчество і в аспекти побуту — тобто на однім стержні фавбулі провести одну й ту ж сільську людину крізь обстановку громадянської війни і крізь обстановку мирного, нового побуту. Тим «Копістич», наприклад, Кулішом — і багато інших тинів ждуть своїх подальших художніх витівень та узагальнень.

Звичайно, для цього потрібні конструктивні методи письма, а в кращому випадкові — сполучення конструктивних методів та декоративних. Перед цим завданням стоїть українська пролетарська література, що вступає в другий період своїх формальних шукань та досягнень.

А. ЛЕЙТЕС.

Лібікхета й Шпитальної вул. — чого він вартий з боку архітектури?

З іншими будівлями чи не те саме (крім спеціального призначення й не закінчених про які ми не говоримо). За браком місця ми не можемо подати більше фактів. Та й згаданих вистарчає, щоб констатувати нехтування харківським Місцьгоспом справи архітектурності міста.

Він у міському будівництві продовжує будівельні традиції буржуазних часів, коли, за браком архітектурного стилю, кожне місто будувалося безсистемно. Будували цілком або частково витримані архітектурно будівлі, та про те рідко уважали чи надається той чи інший стиль до оточення. (В Харкові не таке с — будинок поруч з ВУЦВК, що ріже око серед порівнюваних архітектурного каре майдану Тевелева).

Ще гірша річ наслідувати аракеївські архітектурні принципи, — будувати будинки — казарми, бо за наших часів і до казарми ставлять естетичні вимоги.

Що людина потребує естетичного оточення говорити не доводиться. Про це говорить сам факт існування архітектури. Це знає кожна українська молодиця, що кілька раз на рік біжить окодо.

Однак часи просто естетичного оточення минули. Сучасний архітектор, будуючи якусь будівлю, визначає її архітектурний стиль і конструкцію, залежно від оточення — він дбає про архітектуру краєвиду.

Архітектура життя й поодинокого й комплексового не прийма. Вона відіграє певну роль у житті, несе певну життєву функцію. Факт поєднання архітектури з утилітарною річчю — житлом, надання останньому певної форми, розмірів і пропорцій, має глибокий зміст. Це поєднання допомагає людині засвоїти, найбільше важливі за ці часи міри та пропорції їх, та найдосконаліші формальні елементи. Стиль бо архітектурний є перш за все інтеграл домінуючого помірності й формального розуміння часу. Він падає не лише у будівництві й мистецтві взагалі, а й у виробництві.

Більше, архітектурність (для кожного часу своя звичайно) має і психологічне значіння, бо брак архітектурності в оточенні стомлює людське око.

Сказано набірає великої ваги для сучасної дійсності взагалі й для Харківської зокрема,

Там, де бояре.

(З ЖИТТЯ ПОНЕВОЛЕНИХ У БЕСАРАБІ).

Ярмарок. Сіра мішанина людей, возів, худоби, мовби застигла в журній задумі під косими проміннями осіннього сонця на цьому майдані широченно-неосаженому. Ні гармидеру звичайного, ні сновитання, ні метушні. Не ярмарок — могила. Худоба силена — сила, а покупців чорта. Тай кому потрібна вона, вичажена, голодна, коли на токах голо, як на долині?

Мошуд! Костатій не знав. Знав, що хіба за третину вартости куплять оцю круторогу, що треться обізаю головою об його гуньку драгтявну, та з доктором дивиться сльзливими, паче мовочиними, очима. Знав, а все таки повіз. Жінка хлипала, відчиняючи ворота. Малий ойказ з хати, притулившись щочку мокру до шибки хозодної, ніби різав його хто. А Костатій мовчки тигнув круторогу за мотузку і думав:

Хай тих на банти витягне, хто до цього довів!

Мошуд Костатій — інвалід. Цурупалок лівої, що ховається в широкому рукаві його гуньки — це наслідок тої бойні скаженої в Іларнатах, де людське в'ясо шматувалося заміж чорт-зна за кого та за що.

Костатій повернувся калікою. Все добро —

*) Мошуд — дідько.

хатина пошарпана та смужка землі вузенька. Як ляжеш поперець, — голова на межі, а ноги за протилежну сягають.

Отарювати доведеться, не инакше, — зітхала жінка важко.

Ми... а може й ні, — обнадіював Костатій — революція, бач, іде... Проженемо бояр, приріжуть земельки... Митімо ого-го! Як таки прохи працювати. Дарма, що... — він тужно глинув та шипівши лівці. — Коли б було на чому, я це можу...

Революція відбулася, але не в мошуду Костатія; не в цьому пошарпаному селі, що скуцьбулось в ярку, під головою, як бубон, кам'янистою горою; не в цьому, багатому від природи, та збідженому гнобителями, степовому краєві, вчорашньому потом Костатіїв мошуді.

Відбулася там, за велетнем — Дістром і далі, й далі, й далі... А тут... Простяглася лаба зодолійська, наступила підонва боярката, й муляє, тисне, дихати не дає...

Та брехня, вступивши, приїде час!... Аж чортка свелася за тобою...

Злиднює Костатій, паче доля прокляла. Мамалига є — солі немає. Роздобуто солі — чорт-ма що солети. Та поки родило, ще сяк-так. Навіть теличку придбав. Годувати, толим тілом світила всією родиною, з таки

відкали, купили, бо без неї, без худоби, не життя, загинь без неї. А це недорід ситкав. Ні на полі, ні на городі, ні в садках. Дуки-резені! *) й то ремня на кілька дірок пяталигули, а вже Костатій в родиною хоч з кручі та в воду...

Чи чувш, жінко? — Костатій радісно, повернувшись одного вечора зі сходки: — Не загинемо ще, вичухасмося. Влада позик дає...

Та що ти? Кажі толком. Яку позик? — заворушилася жінка.

Хліба позичають. Повернути через два роки. Я, значить, на 15 пудів записався. На трьох, то-сь, ідіці...

І паче яєніш забивав каганець у цій хаті обертії, закурений. Цвоє старих з малим голопузом, наче з рівнею, радіючи раділиси, сміючись жартували...

А тепер... Два місяці ще не має. Липки борошна з позиченої кукурुзи сумним докором голить очі он-о в бутку.

Вчора одержано наказ негайно позик повернути. Тому й круторога на ярмарку стирчить.

А Костатій мошуд купив безнадійно, спершись на помудрабля чужого. Й якусь дивну порожнечу, безтурботність умерлу відчував в спястелічній голові.

*) Ресеш — одновдорець, куркуль.

— Буна зеу, *) Костаті! — почулося гучно біля.

Костатій підвів очі, глигнув і на жовто-сірому обличчі його розпалося щось подібне до приємної неочіканості.

— А ти!... Ти як?... Мунцанін дуната-лі? — відповів він, стиснувши руку товариша.

— Та я... ось Муртуцу вивів, — покваліпно той, опустивши вій. — А давно ми з тобою тес... й постарався ти, й худ...

— Так, так... Устроїв у нього очі Костатій:

— І ти, Івошкі, не такий, як був.

— Та де вже там, друже. Злидні безпроевітні. Ані їсти, ані вятнутися. А тут ще й недорід. Останню ялівку оце витяг.

— І ти?...

— А як же? — Івошкі озирнувся: — Позичили кати кляті трохи хліба. Казали — на два роки. А зараз назад одбирають. Звідки ж ти його повернеш, коли вже мало що й залишилося? От і витягав. А як не продам, то хоч убийся. До дому нічого повертатись.

Гм... і у вашому селі, значить, так, — тужно — Костатій: — а чому це вони, кляті, так швидко відбирають? Чому обманули, — не чув — ісь?

— Га... Хіба не догадуєшся? — скривився

*) Буна зеу — добридень.
*) Мунцанін дуната-лі — дякую вам (словами відповіді на привітання).

До стану краєзнавчої праці на Україні.

Тов. Г. Коцюба в своїй статті «Краєзнавство, побут і конкурси на літнісписи в робітничого життя» («К. і П.», ч. 40), зауваживши, що вже майже пів року минуло з того часу, як відбулася перша Всеукраїнська Краєзнавча Конференція, а систематичної краєзнавчої праці не ведеться і до організації її не приступлено, радить Головнація, з якою Український Комітет Краєзнавства організовано зв'язаний, зацікавитись таким станом краєзнавства й визначити місце праці Краєзнавчого Комітету.

Як відгук, очевидно, на статтю т. Коцюби з'явилася стаття т. Козаченка—«До близької роботи Українського Краєзнавчого Комітету» («К. і П.», ч. 41).

В зазначеній статті т. Козаченко констатує, що дійсно в перерві між 1-ю Краєзнавчою Конференцією і жовтнем 1925 р. в царині краєзнавства на Україні панувала ліквідована тиша, що за цей час краєзнавчі сили на місцях завмерли, не одержуючи інструктивних вказівок з Комітету. Український Краєзнавчий Комітет, каже т. Козаченко, лише з початку нового бюджетового року набув змоги приступити до праці. Першим завданням Комітету буде—припинити розв'язок ліквідаційного настрою і разом приступити до мобілізації краєзнавчих сил, що на них можна було б розраховувати.

Замість того, щоб подати конкретний план близької роботи Краєзнавчого Комітету на 1-й квартал 1925—26 бюдж. року, т. Козаченко в загальних фразах приводить давно всім відомі думки про те, що «треба подбати», «слід доручити», «треба провести», «слід видати», «необхідно розробити», «треба зв'язатись», «необхідно подбати», «треба приступити», «треба виготовити», «треба забезпечити», «добре було-б», «слід скляти», «можна було-б використати», і наперші, що Український Комітет Краєзнавства «має стояти» на висоті свого призначення.

тому що ми говоримо про будівлі для робітників—які по роботі потребують спочинку.

Мультиплено виховані значні архітектурні речі остільки відома, що вважасмо зайвим щось більше про це говорити.

Нас можуть запитати про способи конкретного розв'язання справи.

Адже всіх мист і будівель не перебудувати одразу, та й час наш ще немає свого усталеного архітектурного стилю.

Справа не в зникненні старої архітектури, а в поєднанні архітектур окремих будівель поміж собою. Старі архітектурні будівлі напакі треба охороняти, бо вони заховують собою будівлі й архітектурні здобутки минулих поколінь і важливі, по-за всім іншим, як допоміжні, а то й основні зразки для нового архітектурного стилю.

Нового архітектурного стилю ще немає—це так, та треба утворити його, бо не гірше ж ми за італійських крамарів часів ренесансу та феодальні і цехових майстрів готичні. Утворити його можна тільки творивши, цеб то треба і харківському Місцевіспові не пожити якоїсь тисячі карб. і оголосити конкурси на архітектуру.

Справа робітничого життя для наших часів остільки актуальна, що вона примушує навіть буржуазію про неї піклуватися. В Англії вже кілька років вишукують кращу конструкцію робітничого життя.

Нас вона також мусить більше цікавити за англійських капіталістів.

Ми чекаємо на відповідь комуністична.

В. ХМУРИЙ.

зістю Івоніка. Й підтягнувши Мургуца, що тяглася назад, підштовхував ближче й зашепотів—задобрити, стерти, хтіли, щоб панків, значна, до сільсько-господарчих палат нашіми голосами просунути. Ну, а потім, коли відбулися вибори, й оманули. «Давай, мовляв, назад боярську милость. Тепер тебе не потрібно»....

— Невже?—вищирив очі Костатій.—от гаді п'їди, а—дурині!

Товариші примостилися під возом на розгорненій шинелі Івоніковій і повели далі балакучу.

Балакали про життя злиденне, важке, безпросвітне; про гніт боярський та знущання жандарів; про війну хапливу, скажену, що сезичилася. Й коли Івоніка, тархачаючи ко-стилем, розпучливо доводив безглуздя війни, що вона злидарям непотрібна, що за Дні-стром усі сили напружують проти неї, що тепер уже не втнеш, не має дурнів воювати... а Костатій завзято потакував, махаючи в такт його слів кудлатою головою,—в ту саме мить з'явився шепліфот з під'їзду комі-ром промайнув повз них. Чи його постать прудка незвичайна, чи гострий попір, що вколос злістю товаришів з-під козярка шпиряного, чи ехидна насмішка, що скривила йому пилку безрозсильну, чи може все вкупі строшено схвилювало сибігалачників. Вони раптом змовкли, квалливо підвелися й, три-вожко озирнувшись, запитали момула, ще жоворав їх очима з-за воза:

Все це давно всі знаємо, все це давно всі чули, а конкретної реальної праці Краєзнав-чого Комітету ми ще не бачили, і з статті т. Козаченко видно, що немає жадної надії й сподіватися на неї.

Після краєзнавчої конференції краєзнав-чий віз ще не зрушив з місця і не скоро, мабуть, зрушить, тому діяльність Краєзнав-чого Комітету можна зхарактеризувати тими словами, що їх привів на краєзнавчій кон-ференції місцевий працівник—краєзнавець, застєся, з села Вільшаної, на Харківщині. «Приїхав до нас на село представник з центру, організував краєзнавчий гурток. Як той машиніст на паротязі, розвів пару, а який шляхом тому паротязові їхати, до якої мети, що везти, не відомо. Стоїть той паротяз на місці, парус, а роботи немає і сам машиніст зісковзів з паротязу, залишивши його на призволяще»...

Та розбіжність, неорганізованість, відсут-ність конкретної праці, що характеризують сучасний стан нашого краєзнавства, на наш погляд, залежать від того, що не всі одна-ково розуміють, що таке краєзнавство, а тому з ріжними поглядами підходять до крає-знавчої праці.

Краєзнавча конференція ухвалила, що «краєзнавство є способом комплексного вико-ристання всіх наук (їх методів і досягнень), для вивчення краю в цілому, як передпо-сылка до пізнання головних законів і голов-них дієвих чинників суспільного розвитку».

Ухвалили, що краєзнавство є спосіб, а що то за спосіб, як його конкретно перевести в життя, так і залишилося нез'ясованим.

Як я вже зазначав це й на краєзнавчій конференції і не раз писав про це («Культ. і Поб.», «Червоний Шлях», «Пролетарська Правда», «Збірник—Перепідготовка учи-тельства»), так і тепер, на підставі власних наукових дослідів над проблемами й принци-пами краєзнавства та дослідів деяких ро-сійських вчених, ще раз підношу свій голос за те, що той «спосіб» є наука. Краєзнавство, насамперед, є наука. Це, наперші, мусить усвідомити собі всі працівники—краєзнавці.

Краєзнавство, що науково досліджує край є наука, що вивчає певну географічну тери-торію. А коли так, то краєзнавство треба визнати за науку географічну, що вживає таких методів, як і географія. Краєзнавство це й є та сама географія («страноведение»).

Так звану фізичну географію, що подає нам законні ріжні фізичні явища на земній поверхні, сучасна наука застосовує до фізики (геофізики), а за географію тепер мають «страноведение»—науку про природ-ні краєвиди земної кулі.

Поруч із «страноведением»—наукою про природні краєвиди, розвинулася економічна географія, як наука про економічні райони. Обидві географічні науки міцно зв'язані між собою своїм змістом, доповнюють одна одну, не можуть існувати одна без одної.

На мій погляд, обидві географічні науки («страноведение» і економічна географія) неми-нуче повинні злитися в одну науку—крає-знавство, що вивчає продукційні сили все-дрівіших та дрібніших природно-економіч-них районів земної кулі, що на підставі здо-бутків багатьох інших наук подає єдиний суцільний малюнок продукційних сил району (природа, людина й праця останньої).

Краєзнавчі організації слід розуміти, як науково-географічні товариства, науково-до-слідні географічні (краєзнавчі) інститути. Ці товариства й інститути використовуючи пра-цю спеціальних наукових установ (дослідчі катедри, УАН, музеї, ботанічні сади, досвід-

— Ви не знаєте, хто це?

— А дідько його знає!—скасовув той:—він з півдня тут отут наслухав. А ви, дурні лапати, розтеревенілися. Мало хто на ярмар-ку шмириць. Такий тепер час... Хтві—ім штовхнути вас, та хіба власі непотібно?...

— Гей!... Ге—, Мургуца!...

— Гей, жідна!...

Загейкали враз товариші. Й квалливо проштурхувались крізь ярмарочний штовп, потягли, не прощаючись, у різні боки...

Та зустрілися знову через півгодини. Два товстих жандарів з ріжних кінців тієї вулиці страхотливо вишурнули Костатія з Івонікою, скочивши жажом надлюдським, у цю браму залісну.

Зачинилася брама. А що там за нею? Ох, не вимовиш! Зуби цокотять...

А у вечорі шеф сигурації, кривлячи зізлісто виголену пилку з підборіддям потрій-ним, писав рапорта начальству:

«Військово-море двох з тієї шайки більшо-вицької, що має зараз підліно агітацію проти війни. Всі докази на лице: й по російському балакають, й в Татар-Бунарах родичів мають, і захоплено їх на місці злочину. Проте то-варішів своїх поки не викривають».

ПЕТРО КРИЖАНІВСЬКИЙ.

ні станції й т. п.), та планових державних органів (Держплан, ВРНГ, ЦСУ, Наркомзем і т. п.), мусять за власними краєзнавчими (географічними) методами розвинути широкую науково-дослідчу працю синтетично-моногра-фічного дослідження України.

Такий погляд на краєзнавство, як на гео-графічно-синтетичну науку, не обмежує ши-рокого наукового дослідження краю спеціаль-ними науковими закладами та практичного виявлення продукційних сил краю планово-державними установами, не розпоронусь сил і веде до одної спільної мети—вивчення й використання продукційних сил краю.

Від краєзнавства, як науки, слід відрізня-ти масове й шкільне краєзнавство.

Масове краєзнавство, це вже не наука, а метод політосвітнього виховання народніх мас, що провадиться клубами, хатами-чи-тальнями, сільбудами, взагалі органами по-літосвіти шляхом використання здобутків науково-дослідного краєзнавчого дослідження.

Шкільне краєзнавство—це з одного боку шкільна дисципліна (географія), а з друго-го—та підвалина, що на ній, взагалі, грун-тується вся освітня система.

Коли всі працівники краєзнавства усвідомлять собі, що краєзнавство є синтетич-но-географічна наука, та яскраво розмежу-ють завдання суто-наукового, масового й шкільного краєзнавства,—тоді й зрушимо краєзнавчий віз України з місця й від дека-рацій, перейдемо до реального вивчення сво-го краю.

В статті т. Лазарєва—«До підсумків 1-ї Всеукраїнської Краєзнавчої Конференції» («Культ. і Поб.», ч. 22) читаємо: «Основне завдання, поставлене перед обраним Крає-знавчим Комітетом, це встановлення зв'язку в роботі з усіма організаціями, що ведуть краєзнавчу роботу, для планового охоплення їх. Комітетові також доручено виробити за-гальний план краєзнавчої роботи по всій Україні і остаточну структуру всіх крає-знавчих організацій».

Оцей широкий розмах, памагання плану-вати й охопити усі краєзнавчі організації й спричинилося до того, що Краєзнавчий Ко-мітет став не життєвою установою, не зміг і не зможе перейти від снів до діла.

Осправді, чи може Краєзнавчий Комітет планувати працю ЦСУ по переведенню все-народного перепису, або планувати переви-дження в життя перспективного плану Нар-комзему, або виробити загальну структуру УАН. А це-ж усе краєзнавчі установи—і ЦСУ і НКЗС і УАН.

Чи в силі, далі, Краєзнавчий Комітет ві-зати на себе шкільне краєзнавство і т. п.?

Час, що пройшов після 1-ї Краєзнавчої Конференції наочно виявив, що Український Комітет Краєзнавства в його сучасній струк-турі є організація не життєва, не здатна до реальної праці.

Виходом з того безпорадного стану, до якого привели керівники краєзнавства уся краєзнавчу працю на Україні, на наш по-гляд, є цілковита реорганізація Краєзнав-чого Комітету.

Український Краєзнавчий Комітет слід ре-конструвати в Центральний Український Нау-ково-Дослідний Краєзнавчий (Географічний) Інститут, цілком перетворивши його з ор-ганізаційної установи в науково-дослідчу. В ріжних місцевостях України, за її природно-економічною районізацією слід організувати краєві краєзнавчі (географічні) науково-до-слідні інститути. Всю Україну рівномірно слід вкрити мережою краєзнавчих (геогра-фічних) наукових товариств, що вели-б все-бічне дослідження свого району за планами краєвих краєзнавчих інститутів.

Шкільне й масове краєзнавство слід від-нести до праці інших відповідних державних органів.

Коли Комітет Краєзнавства перетвориться в суто-наукову дослідчу організацію, коли він відмовиться від бажання охопити шкіль-ну й масову краєзнавчу працю, а також не буде «планувати» працю державних органів, а лише стежитиме за нею й синтезуватиме науково-дослідними географічними метода-ми,—тоді почнеться на Україні реальна краєзнавча праця.

К. ДУБНЯК.

Від редакції. Стаття дискусійна

Книжки укромово для чер-воноармії.

Державне Видавництво утворює військовий сектор, що має організувати підготовку до видань книжок українською мовою для Чер-воної армії.

В першу чергу буде видано Хрестоматію для читання червоноармії, як підсобику до двохрічної політичної програми.

Готується далі Хрестоматія з українознав-ства. Друкується укромово військовій стату-ті: підготовляється до друку методична літе-ратура і збірник для праці в клубах і для територіальних частин, а також кілька біб-ліотечок: політична, військова, художня.

А.

Блок-нот.

У СПІЛЦІ СЕЛЯНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ «ПЛУГ».

27-го жовтня «Плуг» по запроханню Цен-трального партклубу влаштував літературну, вечірку, яка пройшла дуже вдало. Тов. Пили-пенко в короткому вступному слові з'ясував основні завдання «Плуга» та літературно-про-малську роботу спілки за 3½ роки. Далі було зачитане оповідання Ів. Сенченка «Інженерія», оповідання Коваленка-Касарика «Над ополон-кою». Перше—зацінає тему з життя робітни-чого і освітнього становище інтелігенції (інже-нір старого часу і новий радянський інженір /Завала). Друге—нарис з життя сільського—характерно боротьбою з бандитизмом та вияв-ленням активності серед сільських дівчат. З поезій зачитали: Кириленко—поему-допсе «За-вод ім. Петровського». Шматгелєвський—Місто. Сільвестр і Зет, поезії П. Усенка. На останку зачитав свої фейлетони Остап Вишня, аустрі-мутьні дружніми оплесками.

Почала інтенсивно працювати літературно-критична студія «Плуга», що вже мала двох засідань, присвячених розбору питань з теорії поезії. Студія проходить при активній участі всіх присутніх; поруч з питанним теоретич-ним порядком—кожного засідання зачитується кілька статей із журналів на поточні літе-ратурно-дискусійні теми. Студія працює по 7-тигоди з 7 год. веч.

ЦК «Плуга» і редакція журналу «Плужа-нин» відчинили читальню для членів «Плуга», студійців, членів літургій. Читальня відчи-нена що дня з 6—9 год. веч., має останні чи-сла українських журналів, московських і ле-нінградських по питаннях літератури, мистец-тва, кіно. Функціонує і бібліотека «Плуга», що має бути поповнена книжками з історії, теорії літератури, критики, красної письменства.

Опінно готується до друку чергове число журналу «Плужанин» (ч. 5), яке має вийти з друку в першій половині листопада. В число увійдуть резолюції пленума «Плуга», низка статей що до вимови праці «Плуга», стаття Я. Загула «Стара й нова строфіка», буде по-ширено значно відділ бібліографії, літпрак-тики (художній).

М. Б.

У БІЛОРУСЬ

1-й Білоруський науковий конгрес. Комісія при Інституті білоруської культури веде під-готовчу працю до 1-го наукового конгресу. Працюють підкомісії: історико-етнографічна, етнографічно-мистецька; літературно-лінгві-стична, природознавча і економічна.

До відкриття конгресу буде улаштовано ви-ставку культурного й економічного життя Бі-лорусі.

З намічених на конгрес доповідів, частину буде розглянуто на пленумі, частину у секціях конгресу.

Організація геофізичної служби. Інститут веде підготовчу працю по організації білорусь-кої геофізичної служби.

Передбачається в околицях Мінська закла-сти білоруську геофізичну обсерваторію. Про-ект організації надсилається для розгляду у Ленінградську обсерваторію та українську ме-тереологічну службу.

Обслуговування села театром. Інститут біло-руської культури розробляє план обслугову-вання театральними відділами села.

Прекрестьянська організація з мандрівних труп, а постійними вагонами для їх подорожі.

Театральна підсекція інститута культури. Утворено при театральній підсекції комісії: термінологічну, історико-музейну, комісію мо-ви білоруського репертуару і балетну комісію. Остання має вивчати білоруський народний та-нок.

З ЧЕСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

Недавно у Празі вийшов з друку гуморис-тичний роман Рудольфа Тосоголдєк, під назвою «Посейдон».

Роман малює життя старо-бернеської ву-лиці. Діювий персонаж—міщанство. Роман, як передає пражська преса, користується на-княжком ринковий успіхом.

СВЯТСЬКІ МЕЛОДІЇ В ЕВРОПІ.

Герман Ерліх видав накладом М. Рад у Відні у трьох частинах збірку фортепіанову збірку. Це, кажуть знавці, перший музичний твір, що вірно передає у мелодіях дух східних народів.

СЕРБСЬКІ НАРОДНІ ОПОВІДАННЯ.

Три роки тому видав в Білгороді Др. В. М. Йоганович збірку найкращих народніх пісень, а тепер випустив в світ антологію «Сербське Народне Пріповестке». З 6.000 зразків цього роду народньої творчості вибрав видавць 252, що по змістові й мові являються найбільш сербськими. Більша кількість цих оповіда-нь має тему міжнародну з більш або менш на-ціональним характером.

В ТЕХНІЧНІЙ СЕКЦІЇ НАУКОВОГО ТОВА-РИСТВА.

Після літньої перерви технічна секція знову розпочала свою роботу. На сім тижнів відбу-лося в Діловому клубі дві доповіді: «Ювілей Всеукраїнської Академії Наук і Хемія» проф. Ор-лова й «Архітектура української селянської та містечкової хати»—архитекта Топоркова.

Останню доповідь було ілюстровано числен-ними, понад 250, малюнками ріжних україн-ських будівель. Архітекторів Топоркова по-частило замальовати багато характерних будів-ель, що дають цілу історію впливів ріжних стилів—ренесанс, бароко, фетва—на україн-ський, що схоронив свої найбільш характерні риси на Поділлі.

Секцією постановлено рекомендувати видав-ничим органам видати альбом будівель украї-нського стилю й зібраних Топорковим мате-ріалів.

Секцією вже єдано до друку 1-ше число свого науково-технічного журналу «Науково-технічний вістник», куди увійшли статті за-служеного проф. Е. І. Орлова, проф. Семі-нського про втому дерева в сільсько-господар-них машинах і інші. Це майже вперше на Україні шпирою поставлена розвідка в сіль-сько-господарстві ухилом й має широке зна-чення в загальній технічній літературі.

Термінологічне Бюро доручило інж. Секунді зробити доповідь про технічну термінологію в гідралічній механіці.

І. К.

Нові видання.

„Не було ні шеляга“.

Пам'ятає старе руське народне прислів'я — «Не було ні шеляга і раптом три копійки». Багато й довго говорили про потребу на Україні журналу, присвяченого книзі. На сторінках нашої газети порушено було навіть невелику дискусію «про потреби бібліографічних журналів».

Як тепер виявляється, в нас виходить цілих три бібліографічних журнали — «Нова книга», «Літопис друку» і «Кооперативний єгипет».

Коли ж сюди приєднати ще «бібліографічний вісник», що перебувають в стані аналізу (протягом 2-х років вони видають свій черговий номер), то журналів буде 4 — чимало досить порядне.

І все ж, коли проглядаєш всі ці журнали підклад, — змислові мрієш... про один добрий (і головне, щоб регулярно виходив) критико-бібліографічний журнал. Короткий огляд згаданих журналів пояснить мої слова.

За найкращий з них слід уважати «Нову книгу». Хоч журнал увесь час і шукає найкращу організацію, але все ж він іде вперед. Шлях його — шлях пошуку, але все-ж він неухильно веде вперед.

Цікаві дивимися вийшов № 7-8 «Нової книги» і він справляє хороше враження «загалом і в цілому». Правда, слабенький відіт статтів. Хоч стаття І. Варейкиса «Новий етап у розвитку нашого друку» і ціла, але навряд чи варто було її передруковувати цілком з «Правди»: вона могла би бути відправною точкою для спеціальної статті на основі українського матеріалу; примітка ж редакції, звичайно, не може служити доповненням до неї.

Навряд чи треба також вмишувати учасницький реферат «Історія української літератури» В. Корняка — ця книга є настільки вдатним вином, що заслуговувала би на ширшу статтю і оцінку. Зауважити ж, що книга В. Корняка, «дуже цікава» і дали просто перенести її зміст своїми словами — не було рації.

Але разом з тим цікава стаття М. Годкевича «Адміністративна реформа та округова бібліотека», вона напевне викличе живу дискусію.

Добрий одяв М. Йогансена про сучасні українські словники практичного вжитку. Корисна, уведена з цього номера, «бібліографія рецензій» М. Яшека. Добре було б тільки, як би автор і редакція не обмежувалися рецензіями 3-х журналів — «Нова книга», «Червоний Шлях», «Шлях освіти», — а приклали б до цього й інші журнали, головне ж, найголовніші газети України. Бібліографія газетних статтів (спеціальних) не політичних — рецензій, на нашу думку, стане на черзі.

Як і в попередньому номері, багато місця відведено хроніці. Це-жк дані взято з закордонних бібліографічних та книгопродавчих журналів. Слід зазначити — це одне з досвітень журналу — появу закордонних

співробітників та кореспондентів. Редакція друкує під закордонним матеріалом не тільки підпис, а й місце, день і годину, коли написано матеріал (сторінка 33, 40) — це, очевидно, важливо!

Замітка про пражську виставку радянського друку варту й цікава хоча й заплізнена.

Не зовсім зрозуміло, для чого появився «Кооперативний єгипет», що його видає Книгоспілка.

Як сказано в передовій статті — «господарське зміцнення кооперації», що вже в останній час стало помітатися на Україні, обіцяє значні перспективи в галузі книго-торгівельної роботи. Це викликає найгострішу потребу утворення органу, що розробляв би питання організації та практики кооперативної книго-торгівлі, що освітлював би широкі кооперативні кола про досвід периферії в роботі з книгою. Цей орган намічав би єдину лінію роботи і служив би одним з найбільш дієвих заходів зв'язу центрів з периферією в галузі книго-торгівельної роботи.

Але ж такі само завдання — тільки в загальнішій постановці має і «Нова книга». Мимоволі хочеться спитати чи потрібний спеціальний журнал присвячений кооперативній книго-торгівлі і чи можливе його подальше існування з дуже обмеженим числом робітників.

В мене відповість на це питання негативна.

Трохи юмористично враження справляє «Літопис українського друку», що його видає Українська Книжкова Палата.

На обгортці число 1-2 за 1925-й рік (більше здається не вийшло) зазначено, що журнал — двохтижневий. Проста арифметика легко показує, що при такому темпі 1925-й рік закінчено буде виданням на 1-е січня 1934 року.

І через те якось кумедно дивитися на підзаголовок журналу — «Орган державної бібліографії УСРР».

Висновки.

Дорогі товариші!

Чи не здається вам, що замість 3-х журналів, з яких два безумовно не досягають своєї мети, краще мати один, але путний. Чи не здається вам, що «Нова книга» з усьом мого б більше уваги віддавати кооперативній книго-торгівлі і що читання «Нової книги» для кооперативних робітників буде кориснішим, ніж повідомлення про торговельні обороти «Книгоспілки».

Чи не здається вам, що «Нова книга» може включити в себе «Літопис Українського друку», хоча б у формі постійного додатку (на зразок французьких бібліографічних журналів).

І чи не здається вам нарешті, що замість 3-х шербохатих копійок шоді краще мати повенький шапок.

Ю. ЯКОВИЧ.

Я. МАМОНТОВ. «На театральних роздоріжжях». Книгоспілка. 1925. Ціна 60 коп. Література по мистецтву і, зокрема, в питаннях театральних — на українській мові не багато. Через це не можна не вітати появи невеличкої (усього на 4 аркуші) книжки Я. А. Мамонтова, що трактує актуальні питання театральної сучасності.

У збірниках увійшло всього п'ять статтів: «Театральний респект», «Трагедія українського актора», «Український побутовий театр», «Сучасна українська драматургія» і «Шлях мистецтва».

Всіх їх об'єднує єдиний погляд автора на театр і його проблеми. Від усіх статтів віє безумовним знанням і розумінням театру, твердим поглядом на реалістично-перспективну майбутнього.

Найцікавішою і найважливішою є стаття «Український побутовий театр». Автор дає аналіз походження і розвитку побутового театру. Причому цей аналіз робиться вміло в соціальному розрізі, відкриваючи деякі моменти, що були причиною від широкого читача. Дуже цікавий поділ у Я. Мамонтова побутового театру за три періоди: романтично-побутовий (театр Стариченка і Кропивницького), реалістично-побутовий (театр

Тобілевича та Н. Садовського) і революційно-побутовий (сучасний). Такий поділ можна прийняти. Характеристика кожного з цих періодів зокрема — переконуюча, логічна і цілком підтверджує основну думку автора, що побутовий театр ховати ще рано, що він має всі права на існування. З цього боку, не можна не згодитися з висновком Я. Мамонтова. «Побут, реалізм, але концентрований, насичений революційною боротьбою, напружений темпом сучасного життя — от що мусить давати новопобутовий театр».

В статті «Сучасна українська драматургія» — дуже докладно і цілком правильно зазначається хибність сучасної драматургії. Твердження, що вона більше орієнтувалася на читача, ніж на глядача, і що цей її органічний дефект — має рацію.

Статтю, присвячену ювілею франківського театру, не можна вважати тільки за ювілейний комплімент. Вона, як і всі попередні, надумано об'єктивна і стає речей у театрі і вказує йому його подальший шлях.

Видано книжку дуже добре. Яшається побажати, щоб наші видавництва, державне й громадське, видавали побільше таких книжок, присвячених питанням мистецтва. Читач для них уже є.

І. ТУРКЕЛЬТАУБ.

С. І. МАСЛОВ. Українська друкована книга XVI—XVIII вв. Український Науковий Інститут Книгознавства. — Науково-популярна бібліотека Книгознавства за ред. Ю. О. Меженка, вип. 4. ДВУ, Київ, 76 стор., ц. 65 коп.

Науковий Інститут Книгознавства поволі згадується правдивий ґрунт для своєї роботи. Праця С. І. Маслова являється одним із зусиль Науково-Популярної бібліотеки Книгознавства, що її розробляють наукові співробітники Інституту. Питання укр. книгознавства до цього часу майже не зачіпалися і тим більше слід вітати роботу УНІК у цьому напрямку.

Нарис С. І. Маслова «має на меті розглянути українську друковану книгу в перші століття її існування». Вся робота складається з 3-х част. Першу частину автор присвячує розглядові історії друкарства на Україні в 1574—1800 рр. Тут автор починає з огляду діяльнос-

ти друкарів — Москвитина Івана Федоровича, що в 1564 випускає «Апостол». Після цього «первопечатника» широку друкарську роботу розвиває Львівське Брацтво. Його друкарня в кінці XVI ст. існує й до наших часів (Старопол. Іст.). У 30-х рр. XVII ст. у друкарні з'являється конкурент — Млх. Савоска. Звичайно, і по-за Львовом і, навіть, в Угорській Україні були друкарі, але Львівське Брацтво ретельно застерігало свою монополію в цій справі. На Волині той же Федорович організував був друкарню кн. Острозького. В цьому краї в XVII ст. існували мандрівні друкарі. З 1702 р. велику роботу провадять друкарня Почайнська. Лаври.

Окремо автор виділяє друкарство в Києві. Його історію можна поділити на 4 доби (1615—1627, 1627—1646, 1647—1718, 1719—1800). Чи не найкращі умови для роботи друкарні були в XVII ст., XVIII ст. приєднало з собою зміни в характері Лаврського друкарства, хоч, безпе-

Фізкультура.

Індивідуальна гімнастика *).

II.

Гімнастика, будучи засобом попередження захворювань при неправильному користуванні її може обернутися в джерело останніх. Не слід займатися фізичними вправами при великому нездужанні, при появі лихоманки та при різних запальних процесах. Жінкам що до цього треба бути особливо обережними.

ЗАВДАННЯ.

1. Зовнішнім впливом на шкіру, підняти діяльність перових кровообігальних центрів, підняти циркуляцію крові та виховати оборонну реакцію організму на зовнішній вплив.
2. Зворушити перово-м'язовий апарат. Підняти еластичність, побудити та скорочувальність м'язів, і тим закріплюючи їх, збільшити м'язовий тонус та фіксацію голови, тулуба, плечового та мисового поясів.
3. Збільшити діяльність органів рослинного життя, з метою їхнього розвитку, провентилувати легні і оживити зміну матерії, а також підняти циркуляцію крові та потіаневих соків.
4. Збудити увагу та утворити бадьорий, життєрадісний настрій.
5. Виховати звичку до виконання доцільного ранкового гігієнічного туалету.

ЗАСОБИ ДО ВИКОНАННЯ ПОСТАВЛЕНИХ ЗАВДАНЬ.

1. Після ранкової гімнастики — за радою лікаря: душ, або обливання, чи обливання, а то й умивання до пояса та повітряна ванна.
2. Вправи для рук, ніг, тулуба, корегуючи та дишалі.
3. Хода чи прогулянка, або втягування в біг, або поскоки.

ЗАГАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ЗАНЯТЬ.

1. Час, виключивши туалет та водну процедуру — 15 хвилин.
2. Кращий час занять — зранці нащесерпе, вставши з ліжка; можна займатися й у вечір перед сном (через 1½ години після їжі).
3. Краще місце — на свіжому повітрі. Як що ж неможливо, то в добре провентильованому помешканні.
4. Одяг — трусики; а коли дозволяє обстановка, то цілком голі.
5. Наведені нижче серії розміщені в порядкуку трудності і повинні провадитися лише досвідченими, зорядком послідовності їх номерів. Кожна серія, залежно від загального розвитку, фаху, того хто займається та засвоєності вправ, повторюються щоденно, провадитися протягом 3-4 місяців і більш, після чого переходять до дальшої серії.
6. Особи, що займаються в алейках фізкультури, розуміють вправи ранкової гімнастики за проводом інструктора підчас клубних занять.

7 СХЕМА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ.

- а) напружене вигнання (потягування)
- б) ранковий туалет в) дишалі вправи
- г) вправи для рук і ніг 6-10 хвилин д) вправи для бокових м'язів (6-10 хвилин) е) вправи для прямих м'язів живота (6-10 хвилин) ж) поскоки з) водна процедура і) прогулянка на посаду.

СЕРІЯ 1-ша.

Основна стійка — п'ятки вкупі, «носки» розгорнуті (на 70°), тулуб рівно, плечі трохи одкинуто назад, голова просто, з шеею подається трохи назад, руки опущені вдовж тулуба.

1 вправа. Мета — потягування — випростувати хребетник та напружити розгиначі, а також розвиток м'язів плеча.

Вихідне становище — Ноги в сторони на ширині плеч, руки в сторони в рівень плеч — долонями вгору, стиснуті в кулаки, голова і плечі де-кілько опущені вперед.

Вправа — нагинання тулуба назад в огрудниках, розширюючи огруддя; в цей момент робити вдих і згинати руки у літньому су-

ставі; повертаючись у вихідне становище — вдих. Цей рух повторюється 4-7 разів.

2. Мета — провентилувати легні.

Вихідне становище — стоячи, ноги окремо, послабити м'язи плечового пояса та черевно-го пресу, руки на потилицю, лікті в сторони пальці однієї руки охоплюють пальці другої.

Вправа — нагинаючи голову вперед робити вдих; підводячи — вдих. При нагинанні голова й м'язи шийні чинять опір швидкому згинанню толози долонами рук. Поворот до вихідного становища провадиться без тиснення рук. Цей рух плавно і повільно повторюється 4-5 разів.

Дихаючи треба додержуватися таких правил:

1. Дихати носом.
2. За вдихом повітря втягувати безшумно, розширюючи підри.
- 3) прагнути до того, щоб фаза вадозу була трохи довшою фази вдоха.

3. Мета — оживити циркуляцію крові, розпнути рухливість та гнучкість, добиваючись повноти рухів у плічовому та коліновому сугавах, зміцнити м'язи опістів, спини і ніг.

Вихідне становище — Основна стійка: руки опущені вдовж тулубу, «носки» ніг розгорнуті на кут 60°.

Вправа — з вихідного становища підняття на вишпинки з витягуванням рук в сторони — вгору, роблячи в цей же час вдих — перший темп. У другому темпі плавно присідання з круглястим помахом рук дугами в середину, до становища руки вниз — схрестивши кетати в прохінно-запальному сугаві (лучезапальний), долонами вниз. В цей час ноги торкаються землі «поскоки», п'яті притиснуті одна до другої, коліна одведено в сторони, тулуб простопадно. В другому темпі робитися повний вдих. У третьому темпі — розгинання ніг у колінному сугаві до витягнутого становища, стоячи на вишпинках руки в сторони долонами вниз — вдих і в четвертому темпі спускання на всю ступню — рух униз — поворот до вихідного становища — вдих.

Цей рух робиться від 3 до 10 разів.

4. Мета — збільшити розмах погуддя та місткості легень; збільшити м'язи грудей, спини, плеча та передплеччя.

Вихідне становище — ноги розставлені на одну ступню, «носки» в сторони, руки в сторони — стиснуті в кулаки, направлені долонами вперед, витини хребетника нормальні. Корпус перебуває в простопадному становищі.

Вправа — з вихідного становища відведення рук назад «поки можна», максимально поширюючи огруддя та відхиляючи по-троху тулуб і голову назад і роблячи в цьому темпі глибокий вдих.

У другому темпі простягання рук вперед, згинання в літньому сугаві поки можна, притиснувши кулаки до грудей, корпус легенько зігнутий наперед, роблячи в цей час повний вдих. Підчас руху ноги залишаються нерухомими.

Цей рух робиться від 5 до 10 разів.

5. Мета — досягнення гнучкості та рухливості у плічовому та кульшовому сугавах; розвиток м'язів плічового пояса, грудей та сідничних.

Вихідне становище — основна стійка, зімкнувши носки. Вправа — у першому темпі нога різким рухом витягується назад, руки в цей час піднімаються через становище вперед — угору; верхня частина тулуба, руки й голова трохи одкинуті назад; вигин у поперечній частині збільшено. У цьому темпі робиться вдих; при повороті до вихідного становища — вдих. Цей рух повторюється по черзі від 5 до 10 раз кожною ногою (повільно збільшуючи кількість разів), при цьому стежити за тим, щоб руки й ноги були цілком витягнутими.

Д-р БЛАХ.

речно, були остільки великі досягнення, що па друкарня займала перше місце в тодішній Росії.

Як і Львівська, Київ-Печерська друкарня неухильно одстоювала монополію в цій справі. На Чернігівщині виникнення та розвиток друкарства тісно зв'язані з іменами Транквіліона (Бельск. ман.) та Барановича (Н.-Сів. та Черн. Троїцько-ман. друк.). Всі друкарні на Україні мали черк.-сл. шрифти. Лише в 1760 р. починають з'являтися друкарні з т. з. «сражданським» шрифтом (Білазетград, Кременчук).

Другу частину роботи присвячено характеристиці укр. друкованої книги XVI—XVIII ст. Автор коротко зупиняється на особливостях укр. стародруків. Зміст їх був переважно церковно-релігійного характеру.

Мова видань різна: слов'янська, українська (з елементами народної) та почасти польської (мови), польська, латинська та грецька. З зовнішніх ознак автор зупиняється на характеристичній заголовної аркушу, фронтиспу, присвяч. передмові, огляді і т. инш. Шрифти вживалися сл. світського, лат.-польського, та грецького. Художня обробка книги (рамки, застави, кінецьки і т. п.), оправа, розміри книг, ваги і ваги та підробка — це все згадується на собі увагу автора в цій частині.

У останній частині (III) автор подає деякі відомості про книжну торгівлю, бібліотеки та бібліофілію старого часу. Тут ми знайомимось з організацією книжн. торгівлі, подається матеріал до економіки книжкової справи. Пим вищерпується зміст книги:

Підходячи до своєї роботи, як до історії, автор знов таки робить ту помилку, що її роблять майже всі (крім Д. Валика) автори

н.-п. біб.-кн. Книго-ва. О. І. Маслов свою «Історію друкарства» починає прямо з 1574 р. й простежує за історією Ів. Федоровича: де гупи для виникнення друкарства на Україні, де виявлено його історичної необхідності? Про це у автора ніяк, а між тим без цього не має єдності в роботі, вона не прослідкує соціологічним поглядом в розробці теми і тому швидко узяв за себе низку коротеньких нарисів (край, окремі питання та галузі друкарства). Мабуть, що з цієї причини автор часто виходить за межі теми (велика увага друкарням), що йшло за рах. вищих частин зміст і взагалі характеристика укр. друк. книги. У 3-й част. ми зустрічаємо повторювання а попередніх випусків (бібліотеки, книж. торг.). Не маю, коли ж це популярна бібліотека, пояснення окремих спец. слів, не подано також бібліографії.

За всім тим книжка являється дуже цінною як в окремих своїх частках, як і в цілому. Перша част. може прислужитися і цілком правдивим; по окремих нарисах збрало майже цілком вичерпуючі відомості, викликаючи до дальнішої розробки питань. Книжка являється разом з тим вступом до безперечно важливої роботи — історії укр. книги XIX—XX ст. 13 спец. добре підібраних ілюстрацій доповнюють роботу.

Приступну мову автор зумів витримати на протязі всієї книги. Книжку в значній мірі використовувати робітники книги взагалі, педагог-культури і напевне стане в пригоді науковому робітничому (історико-архівістів і н.). Видано книжку, як і попередні праці Інституту, чепурно, порівнюючи дешево.

АНТ. КОЗАЧЕНКО.